

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-52>

УДК 336.77:336.71(477)

Горбачова Оксана Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9233-6762>

Захарченко Єлизавета Олександрівна

здобувач вищої освіти,
кафедри фінансових технологій та бізнесу
Національний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5815-0177>

Стратулат Олександра Євгенівна

здобувач вищої освіти,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0988-6991>

Oksana Horbachova, Yelizaveta Zakharchenko,**Oleksandra Stratulat**

National University "Kyiv Aviation Institute"

**ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСОВОЇ
РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ
БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ТА АВІАЦІЙНИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ****PECULIARITIES OF FINANCIAL RESTRUCTURING
MECHANISMS OF CREDIT DEBT OF BANKING INSTITUTIONS
AND AVIATION ENTERPRISES UNDER MARTIAL LAW**

Анотація. У статті досліджено особливості механізмів фінансової реструктуризації кредитної заборгованості банківських установ і підприємств в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що війна суттєво змінила підходи до оцінки кредитного ризику, платоспроможності позичальників, структури грошових потоків і способів врегулювання проблемної заборгованості. Розкрито нормативно-правову основу фінансової реструктуризації в Україні, охарактеризовано ключові інструменти її реалізації, зокрема механізми превентивної реструктуризації, та визначено особливості їх застосування щодо підприємств різних секторів економіки. Особливу увагу приділено авіаційній галузі як одній із найбільш уразливих до воєнних обмежень. Доведено, що результативна реструктуризація має поєднувати інтереси банку, підприємства та держави й спиратися на принципи своєчасності, гнучкості та реалістичної оцінки ризиків.

Ключові слова: механізми, фінансова реструктуризація, кредитна заборгованість, банківські установи, підприємства, фінансові результати, воєнний стан, ризики.

Summary. This study explores the functioning of financial restructuring mechanisms for the loan obligations of banking institutions and enterprises during martial law. It argues that wartime conditions have substantially reshaped the assessment of credit risk and borrower solvency, transformed cash-flow patterns, and changed the approaches used to resolve distressed debt. In an environment marked by instability and uncertainty, restructuring increasingly depends on flexible and adaptive instruments capable of addressing both external shocks and internal financial pressures. The paper reviews the Ukrainian legal and institutional framework for financial restructuring and systematizes its main instruments, including preventive restructuring procedures. It also considers the specifics of applying these instruments to enterprises operating in different sectors of the economy. Particular emphasis is placed on the role of government regulation and public support measures in sustaining business activity, mitigating lending risks, and broadening access to finance. The aviation industry is examined separately as one of the sectors most severely affected by wartime restrictions owing to logistical disruption, declining demand, airspace closure, and heightened operational risk. Under such conditions, aviation enterprises require tailored restructuring solutions that reflect sector-specific constraints and the prolonged nature of recovery. The practical significance of the study

lies in the possibility of using its conclusions to improve restructuring decisions in sectors with prolonged recovery periods, high capital intensity, and elevated exposure to wartime uncertainty. The study shows that successful restructuring should balance the interests of banks, enterprises, and the state and should rely on timely action, flexibility, sound risk evaluation, and effective financial planning. It is concluded that further development of restructuring mechanisms in Ukraine should be linked to early identification of financial distress, scenario-based planning, risk-sharing arrangements, and targeted solutions for the sectors most vulnerable to wartime shocks.

Keywords: mechanisms, financial restructuring, credit debt, banking institutions, enterprises, financial results, martial law, risks.

Постановка проблеми. Воєнний стан в Україні істотно змінив умови функціонування банківського сектору та реального сектору економіки. Для банківських установ це означало зростання кредитного ризику, погіршення якості частини застав, необхідність оперативного перегляду підходів до оцінки позичальників і активнішого використання інструментів роботи з проблемною заборгованістю. Для підприємств війна спричинила втрату активів, зниження або повну зупинку операційної діяльності, розрив логістичних ланцюгів, скорочення попиту, дефіцит ліквідності та ускладнення обслуговування раніше залучених кредитів. У такій ситуації фінансова реструктуризація кредитної заборгованості стає не допоміжним, а базовим механізмом збереження платоспроможності, мінімізації збитків і стабілізації фінансових результатів як кредиторів, так і позичальників. На момент проведення дослідження в Україні продовжує діяти правовий режим воєнного стану, що зумовлює необхідність адаптації фінансових механізмів до тривалої невизначеності [1].

Актуальність теми посилюється тим, що в Україні паралельно відбуваються два процеси: з одного боку, триває воєнний тиск на економіку, а з іншого – банківська система демонструє відносну стійкість і поступове відновлення кредитної активності. За даними Національного банку України, на кінець 2025 року частка непрацюючих кредитів знизилася до 13,9 %, що стало найнижчим показником за понад 15 років, а чисті гривневі кредити бізнесу зросли на 35,6 % у річному вимірі. Це свідчить, що реструктуризація вже не є лише інструментом реагування на кризу, а виконує функцію підтримки подальшого кредитування та відновлення економічної активності [2].

Особливий науковий інтерес становить авіаційна галузь. Вона є однією з найбільш постраждалих через безпосередню залежність від безпекової ситуації, стану повітряного простору, міжнародних перевезень, лізингових механізмів і довгострокових контрактних зобов'язань. Саме тому додавання галузевого авіаційного акценту до теми статті є не лише допустимим, а й методологічно виправданим, адже дозволяє показати, як універсальні механізми реструктуризації змінюються залежно від специфіки сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансової реструктуризації кредитної заборгованості в сучасних умовах роз-

глядається як у нормативно-правовому, так і в прикладному науковому аспектах. У сучасних українських дослідженнях увага приділяється порівнянню механізмів реструктуризації для банків і підприємств, питанням роботи з проблемними кредитами, оцінці наслідків війни для кредитного портфеля банків, а також пошуку більш гнучких моделей врегулювання боргу. Зокрема, О. Горбачова та А. Петрова [3] досліджують передумови, інструменти та ризики фінансової реструктуризації кредитної заборгованості банківських установ і підприємств, а С. Андрос і В. Герасимчук [4] акцентують увагу на механізмі врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни.

Попри наявні наукові напрацювання, більшість публікацій або описує загальні інструменти фінансового оздоровлення, або зосереджуються лише на банківських проблемних активах. Менш розкритими залишаються питання взаємозв'язку між реструктуризацією кредитної заборгованості банківських установ і підприємств саме в умовах тривалого воєнного стану, а також галузеві відмінності застосування цих механізмів, зокрема в авіації. Це зумовлює необхідність більш цілісного підходу до дослідження даної теми.

Метою статті є узагальнення теоретико-прикладних підходів до врегулювання кредитної заборгованості банківських установ і підприємств у період воєнного стану, виявлення чинників, що визначають вибір інструментів фінансової реструктуризації, та обґрунтування напрямів їх адаптації до потреб авіаційних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансову реструктуризацію кредитної заборгованості доцільно розглядати як сукупність правових, організаційних і фінансово-економічних заходів, спрямованих на зміну умов обслуговування боргу для відновлення платоспроможності боржника та мінімізації втрат кредитора. У сучасній українській практиці її нормативною основою виступають Закон України «Про фінансову реструктуризацію», Кодекс України з процедур банкрутства, а також зміни 2024 року щодо імплементації процедур превентивної реструктуризації. Це дозволяє застосовувати інструменти раннього реагування до настання стійкої неплатоспроможності, що є особливо важливим у воєнний період, коли фінансові труднощі підприємства часто мають зовнішній, а не суто управлінський характер [5, 6, 7].

Економічний зміст реструктуризації для банківських установ і для підприємств частково збігається, але має різні акценти. Для банку реструктуризація є інструментом управління якістю кредитного портфеля, зниження очікуваних збитків, уникнення різкого погіршення активів і збереження економічно життєздатного позичальника. Для підприємства вона є механізмом відновлення ліквідності, зниження поточного боргового навантаження, узгодження графіка платежів з реальними грошовими потоками та стабілізації фінансових результатів. У цьому сенсі фінансова реструктуризація виступає не лише антикризовим рішенням, а й інструментом продовження господарської діяльності та збереження ринкової позиції підприємства [3].

У практичному вимірі механізми реструктуризації охоплюють пролонгацію строку кредиту, надання пільгового періоду, зміну графіка платежів, перегляд процентної ставки, часткове списання штрафних санкцій, рефінансування, зміну або підсилення забезпечення, укладення угоди про тимчасове призупинення вимог кредиторів, а в окремих випадках – продаж непрофільних активів, конверсію частини зобов'язань або інтеграцію реструктуризації до ширшого плану фінансового оздоровлення. У науковій літературі обґрунтовується, що в умовах воєнного стану фінансова реструктуризація набуває значення одного з базових інструментів підтримки платоспроможності позичальників, зниження ризику банкрутства та стабілізації фінансової системи загалом [8].

Воєнний стан змінив і критерії оцінки доцільності реструктуризації. У мирний час фінансові труднощі позичальника частіше трактувалися як наслідок слабого фінансового менеджменту, циклічних коливань попиту або помилок у структурі капіталу. Під час війни причинами погіршення платоспроможності стали руйнування активів, окупація територій, тимчасова втрата контролю над виробничими потужностями, скорочення внутрішнього ринку, валютні та логістичні обмеження. Тому банки мають оцінювати не лише поточний стан боржника, а й потенціал його відновлення після зменшення безпекових ризиків. Саме індивідуалізація рішень, сценарний аналіз і оцінка реальної життєздатності бізнесу стають ключовими умовами результативної реструктуризації [4].

Водночас сучасні дані засвідчують, що банківська система України змогла адаптуватися до воєнних умов краще, ніж очікувалося на початку повномасштабного вторгнення. За підсумками 2025 року банківський сектор продемонстрував стійкість, отримавши 126,8 млрд грн прибутку. Характерною рисою звітного періоду став значний внесок державних банків, які забезпечили

близько половини загального фінансового результату галузі. Одночасно продовжилося зростання кредитування бізнесу. Це означає, що фінансова реструктуризація виконує подвійне завдання: пом'якшує наслідки вже реалізованого кредитного ризику і водночас не дозволяє життєздатним позичальникам остаточно перейти до сегмента проблемної заборгованості. Для економіки це важливо, адже без активного кредитування неможливі ані підтримка оборотного капіталу підприємств, ані інвестиції у відновлення [2].

На рівні державної політики реструктуризація дедалі більше поєднується з інструментами підтримки кредитування. У 2024 році було схвалено Стратегію з розвитку кредитування, орієнтовану на розширення доступу бізнесу до фінансування та зниження кредитних ризиків. Окрему роль відіграє програма «Доступні кредити 5–7–9%», у межах якої за час повномасштабної війни підприємці отримали 106 тис. пільгових кредитів на 400,8 млрд грн. Такі програми не замінюють реструктуризацію, але суттєво підсилюють її, оскільки дозволяють частині підприємств перейти від режиму виживання до режиму поступового відновлення, а банкам – зменшити ризик незворотних втрат [9, 10].

Окремої уваги потребує авіаційна галузь. За інформацією EASA, чинний бюлетень щодо повітряного простору України було продовжено до 31 липня 2026 року, а EUROCONTROL у своєму огляді за 2025 рік підтверджує, що український повітряний простір залишається закритим із лютого 2022 року, а сусідні зони взяли на себе частину перенаправленого трафіку [11]. За оцінками Світового банку, у структурі втрат транспортного сектору значна частка припадає саме на закриття авіаційної галузі та втрату доходів від транзитних польотів через повітряний простір України [12]. Це означає, що для авіаційних підприємств проблема кредитної заборгованості обумовлена не тільки ринковими факторами, а й тривалим адміністративно-безпековим блокуванням основного джерела доходу.

Специфіка авіації полягає в поєднанні високої капіталомісткості, залежності від довгострокових кредитів і лізингу, значних витрат на технічне обслуговування, страхування та сертифікацію, а також відкладеного відновлення виручки. Через це стандартні механізми реструктуризації, наприклад просте продовження строку погашення кредиту, часто виявляються недостатніми. Для підприємств авіаційної галузі більш доцільним є комплексний підхід, що може поєднувати пільговий період, перегляд процентного навантаження, зміну графіка лізингових платежів, державні гарантії, інструменти страхування воєнних ризиків і прив'язку виконання боргових зобов'язань до реальних етапів відновлення

операційної діяльності. Саме в таких секторах найкраще проявляється перевага індивідуалізованої, а не шаблонної моделі реструктуризації [13].

З огляду на викладене, удосконалення механізмів фінансової реструктуризації в Україні має відбуватися у кількох напрямках. По-перше, слід активніше використовувати процедури раннього втручання та превентивної реструктуризації, не чекаючи формального переходу боржника до стану стійкої неплатоспроможності. По-друге, банки мають удосконалити внутрішні моделі оцінки життєздатності позичальників з урахуванням воєнних, галузевих і територіальних ризиків. По-третє, підприємствам необхідно підвищувати якість фінансового планування та прозорість прогнозів грошових потоків, оскільки без реалістичного прогнозу грошових потоків реструктуризація лише відтермінує розв'язання фінансових проблем. По-четверте, для секторів із довгим циклом відновлення, передусім авіації, реструктуризація має бути пов'язана з механізмами розподілу воєнного ризику, державними гарантіями, страховими інструментами та більшою міжкредиторською координацією.

Висновки. Фінансова реструктуризація кредитної заборгованості в умовах воєнного стану є ключовим інструментом підтримки стійкості як банківських установ, так і підприємств. Її практичне значення полягає в можливості адап-

тувати параметри боргу до нових економічних реалій, знизити ризик дефолту, зберегти життєздатний бізнес і водночас не допустити надмірного погіршення якості банківських активів. Чинна нормативна база України вже створює достатньо широкий простір для застосування позасудових, судових і превентивних механізмів реструктуризації, однак у воєнних умовах цього недостатньо без гнучкої практики їх реалізації та якісної індивідуальної оцінки позичальника.

Дослідження показало, що сучасна українська модель реструктуризації поступово переходить від суто реактивного антикризового підходу до більш системного поєднання банківських, правових і державних інструментів підтримки. Це підтверджується одночасним зниженням частки непрацюючих кредитів, зростанням кредитування бізнесу та активізацією програм підтримки доступу до фінансування. Водночас аналіз галузевих прикладів, зокрема авіації, засвідчує, що універсальних механізмів реструктуризації не існує: чим вищі воєнні обмеження і довший період відновлення доходів, тим більш комплексною має бути модель реструктуризації. Саме тому подальший розвиток цієї сфери доцільно пов'язувати з ранньою діагностикою фінансових проблем, сценарним плануванням, державно-приватним розподілом ризиків та спеціалізованими рішеннями для критично вразливих секторів економіки.

Список використаних джерел:

1. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Закон України від 14.01.2026 № 4757-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4757-20> (дата звернення: 23.03.2026).
2. Огляд банківського сектору. Лютий 2026 року. Національний банк України. Київ, 2026. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2026-02.pdf?v=16 (дата звернення: 23.03.2026).
3. Горбачова О., Петрова А. Механізми фінансової реструктуризації кредитної заборгованості банківських установ та підприємств: порівняльна оцінка. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5(56). С. 344–350. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1522> (дата звернення: 23.03.2026).
4. Андрос С. В., Герасимчук В. Г. Механізм врегулювання проблемних банківських кредитів в умовах війни. *Економіка: реалії часу*. 2023. № 1(65). С. 12–25. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/12.pdf> (дата звернення: 23.03.2026).
5. Про фінансову реструктуризацію : Закон України від 14.06.2016 № 1414-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-19> (дата звернення: 24.03.2026).
6. Кодекс України з процедур банкрутства : Кодекс України від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19> (дата звернення: 24.03.2026).
7. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Закон України від 19.09.2024 № 3985-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3985-20> (дата звернення: 24.03.2026).
8. Вдовічен А., Шпатакова О. Фінансова реструктуризація в умовах воєнного стану // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 1(326). С. 227–232. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/39> (дата звернення: 24.03.2026).
9. Стратегія з розвитку кредитування. Національний банк України. Київ, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lending_development_strategy_2024.pdf (дата звернення: 24.03.2026).
10. Мінфін: за час повномасштабної війни підприємці отримали 106 тис. пільгових кредитів на 400,8 млрд грн за держпрограмою «5-7-9%». Кабінет Міністрів України. 2026. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-chas-povnomasshtabnoi-viiny-pidpriyemtsi-otrymaly-106-tys-pilhovykh-kredytiv-na-4008-mlrd-hrn-za-derzhprohramoiu-5-7-9> (дата звернення: 25.03.2026).
11. Airspace of Ukraine. European Union Aviation Safety Agency. 2026. URL: <https://www.easa.europa.eu/en/domains/air-operations/czibs/czib-2022-01r13> (дата звернення: 25.03.2026).

12. European Aviation Overview. 2025 Review. EUROCONTROL. Brussels, 2026. URL: <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2026-01/eurocontrol-european-aviation-overview-20260123-2025-review.pdf> (дата звернення: 26.03.2026).

13. Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). World Bank Group, Government of Ukraine, European Commission, United Nations. Washington, DC, 2026. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf> (дата звернення: 26.03.2026).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2026) Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini [On the extension of the martial law in Ukraine]: Law of Ukraine of January 14, 2026 no. 4757-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4757-20> (in Ukrainian)

2. National Bank of Ukraine (2026) Ohliad bankivskoho sektoru. Liutyi 2026 roku [Banking Sector Review. February 2026]. Kyiv. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2026-02.pdf?v=16 (in Ukrainian)

3. Horbachova O., & Petrova A. (2025) Mekhanizmy finansovoi restrukturyzatsii kredytnoi zaborhovanosti bankivskykh ustanov ta pidpriemstv: porivnialna otsinka [Mechanisms of financial restructuring of credit debt of banking institutions and enterprises: comparative assessment]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 5(56), pp. 344–350. Available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1522> (in Ukrainian)

4. Andros S. V., & Herasymchuk V. H. (2023) Mekhanizm vrehuliuvannia problemnykh bankivskykh kredytiv v umovakh viiny [Mechanism of settlement of non-performing bank loans in war conditions]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 1(65), pp. 12–25. Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/12.pdf> (in Ukrainian)

5. Verkhovna Rada of Ukraine (2016) Pro finansovu restrukturyzatsiiu [On Financial Restructuring]: Law of Ukraine of June 14, 2016 no. 1414-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-19> (in Ukrainian)

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2018) Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures]: Code of Ukraine of October 18, 2018 no. 2597-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19> (in Ukrainian)

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2024) Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsii Dyrektyvy Yevropeiskoho parlamentu ta Rady Yevropeiskoho Soiuzu 2019/1023 ta zaprovadzhennia protsedur preventyvnoi restrukturyzatsii [On amendments to the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures and certain other legislative acts of Ukraine regarding the implementation of Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council and the introduction of preventive restructuring procedures]: Law of Ukraine of September 19, 2024 no. 3985-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3985-20> (in Ukrainian)

8. Vdovichen A., & Shpatakova O. (2024) Finansova restrukturyzatsiia v umovakh voiennoho stanu [Financial restructuring under martial law]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 1(326), pp. 227–232. Available at: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/39> (in Ukrainian)

9. National Bank of Ukraine (2024) Stratehiia z rozvytku kredyтуvannia [Lending Development Strategy]. Kyiv. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lending_development_strategy_2024.pdf (in Ukrainian)

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2026) Minfin: za chas povnomasshtabnoi viiny pidpriemtsi otrymaly 106 tys. pilhovykh kredytiv na 400,8 mlrd hrn za derzhprohramoiu “5-7-9%” [Ministry of Finance: during the full-scale war, entrepreneurs received 106 thousand soft loans worth UAH 400.8 billion under the state program “5-7-9%”]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-chas-povnomasshtabnoi-viiny-pidpriemtsi-otrymaly-106-tys-pilhovykh-kredytiv-na-4008-mlrd-hrn-za-derzhprohramoiu-5-7-9> (in Ukrainian)

11. European Union Aviation Safety Agency (2026) Airspace of Ukraine. Available at: <https://www.easa.europa.eu/en/domains/air-operations/czibs/czib-2022-01r13> (in Ukrainian)

12. EUROCONTROL (2026) European Aviation Overview. 2025 Review. Brussels. Available at: <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2026-01/eurocontrol-european-aviation-overview-20260123-2025-review.pdf> (in Ukrainian)

13. World Bank Group, Government of Ukraine, European Commission, & United Nations (2026) Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). Washington, DC. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf> (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 04.04.2026

Дата прийняття статті: 24.04.2026

Дата публікації статті: 11.05.2026